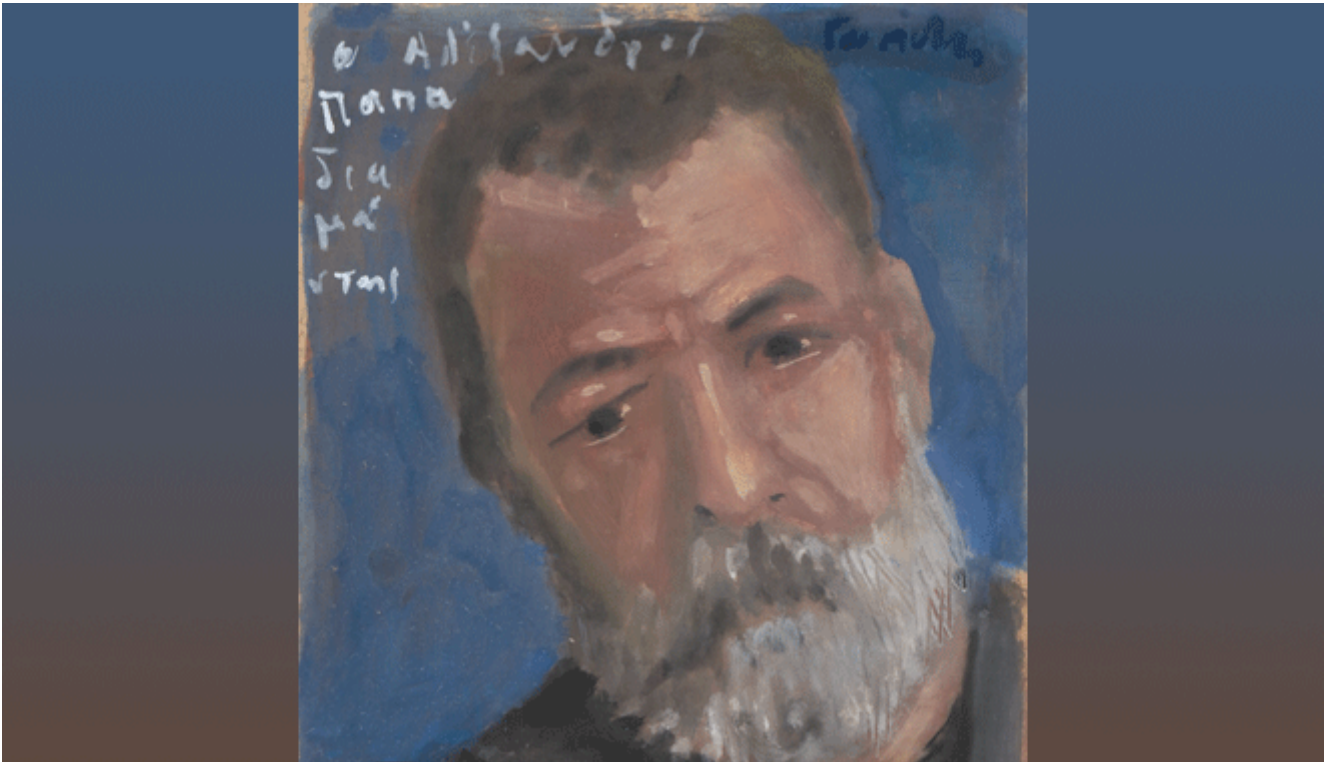

Ο εκκλησιαστικός χαρακτήρας της συγγραφής του Παπαδιαμάντη

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος - Συγγραφέας

Ο Παπαδιαμάντης είναι έκφραση λειτουργικού ήθους και αληθινής χριστιανικής ζωής. Τις γιορτές δεν μπορεί να τις αισθάνεται ως μέρες αργίας αλλά ως ευκαιρίες λατρείας προς τον Θεό. Η εκκλησία παραμένει για τον Παπαδιαμάντη το κέντρο της αληθινής κοινωνικότητας και των σωστών διαπροσωπικών σχέσεων. Η εκκλησία πιστεύει ότι είναι το κέντρο της ζωής όλων των ανθρώπων.

Μέσα στο χώρο της εκκλησίας και της ευρύτερης κοινωνικής ζωής υπάρχουν ασφαλώς και αντικοινωνικές συμπεριφορές αλλά αυτές γρήγορα αλλάζουν και οι εμπλεκόμενοι συγχωρούν ο ένας τον άλλο και έτσι επέρχεται η ηρεμία της κοινωνίας. Η σωτηρία για αυτήν την κοινωνία δεν είναι ατομική υπόθεση αλλά κοινή, υπόθεση όλων των ανθρώπων της κοινωνίας, όπου δραστηριοποιείται ο άνθρωπος. Η λατρευτική εμπειρία λειτουργεί ως καταλύτης της φιλαυτίας και του ατομικού συμφέροντος. Τονίζοντας αυτό το κλίμα ο Παπαδιαμάντης αναδεικνύεται ως μια μορφή ανθρώπου με γνήσιο ορθόδοξο λειτουργικό ήθος. Ο Παπαδιαμάντης

δεν εννοεί να διηγείται ένα περιστατικό σχετικό με τα Χριστούγεννα, το Πάσχα και άλλες γιορτές χωρίς να κάνει αναφορά στα γεγονότα αυτά.

Το αναλόγιο των Τριών Ιεραρχών όπου έψαλε ο Παπαδιαμάντης κατά την παραμονή του στη Σκιάθο

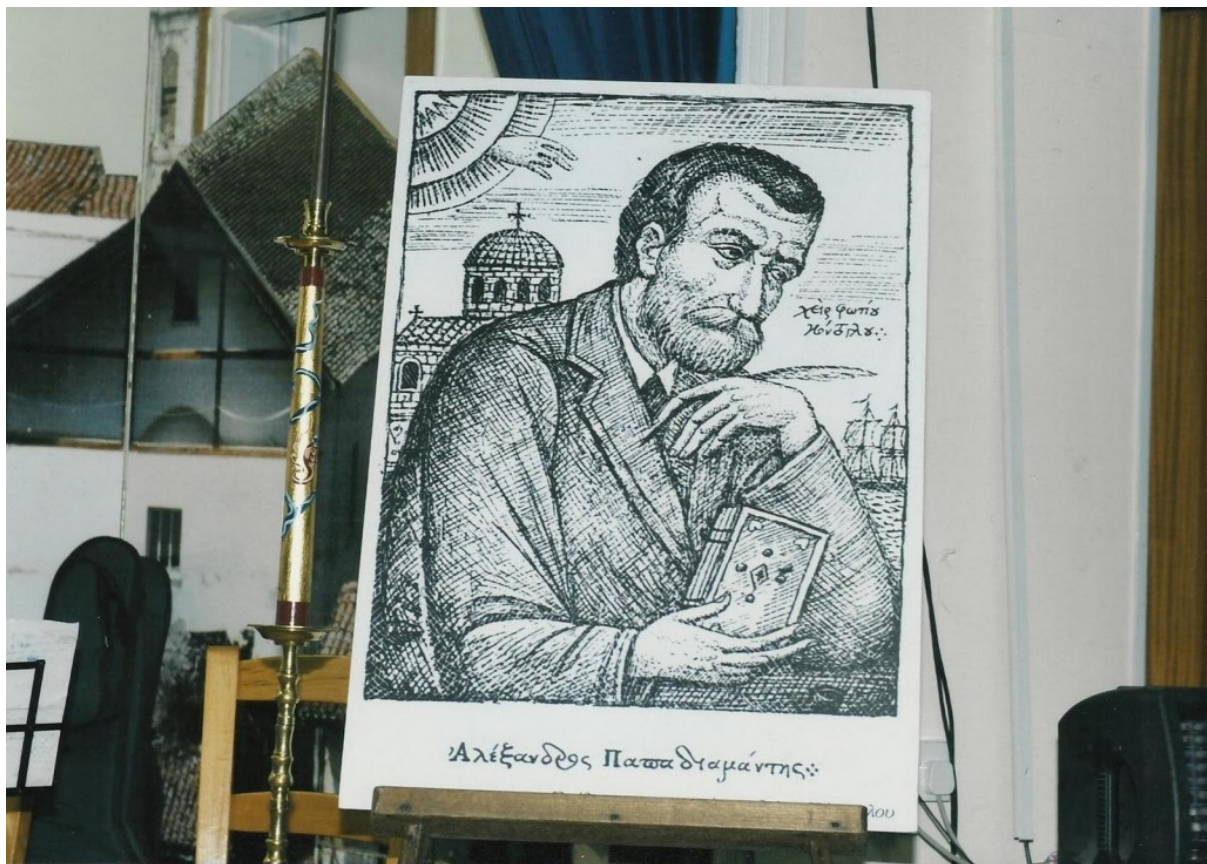
Το θρησκευτικό ήθος του Παπαδιαμάντη είναι κατεξοχήν εκκλησιαστικό. Κοιτάξτε πώς περιγράφει την μη μετάληψη των Αχράντων Μυστηρίων από τους Χριστιανούς κατά την Θεία Λειτουργία. «*Νὰ φιλοξενηθῆς ἡγεμονικῶς εἰς τὰ μέγαρα μεγάλου ἄρχοντος, καὶ νὰ μὴ προπίης εἰς τιμὴν τοῦ οἰκοδεσπότου! Νὰ ἀπολαύσης (ξενίας δεσποτικῆς καὶ ἀθανάτου τραπέζης) καὶ νὰ μὴ ἀποδώσης εὐχαριστίαν εἰς τὸν ἑστιάτορα!*».

Ο Παπαδιαμάντης ήταν παπαδοπαίδι και ψάλτης. Η επαφή του με την εκκλησιαστική υμνογραφία και υμνολογία ήταν πολύ στενή. Υπόψη ότι φοίτησε και σε φιλολογική σχολή. Οι επιδόσεις του στην ψαλτική μαζί με τον συμπατριώτη του τον Αλέξανδρο Μωραϊτίδη στο εκκλησάκι του αγίου Ελισσαίου ήταν καταπληκτικές σύμφωνα με μαρτυρίες πολλών εκκλησιαζομένων και μάλιστα σημαντικών προσώπων.

Ο Παπαδιαμάντης, όταν έψελνε, συμμετείχε ολόψυχα στο νόημα των τροπαρίων και τα απέδιδε ανάλογα, ώστε αυτή την συγκίνηση να την μεταδίδει και στους

άλλους. Το εκκλησιαστικό του βίωμα δεν ήταν σαν το ράσο που έβγαζε, όταν τελείωνε η ακολουθία, αλλά το είχε πάντα μέσα του και στο γραφείο, όπου εργάζονταν, και στις επαφές του με τους άλλους ανθρώπους.

Το συμπέρασμα βγαίνει από μόνο του. Ο Παπαδιαμάντης ήταν ένας γνήσιος ορθόδοξος χριστιανός αλλά και ένας αληθινός Έλληνας, βλαστάρι του γνήσιου λαϊκού μας ελληνικού πολιτισμού. Μέσα στο έργο του ο Παπαδιαμάντης μιλάει για την αρετή και την κακία, για τον αγώνα της εξύψωσης του ελληνικού έθνους, για τον Χριστιανισμό, που γι' αυτόν δεν είναι μόνο τυφλή πίστη, είναι σύστημα ζωής και αλήθειας. Επίσης μιλάει για την πολιτική κατάντια του καιρού του και προτείνει μέτρα για την ηθική ανάπλαση, μέτρα για την παιδεία, το χτύπημα του λογιotaτισμού και την αληθινή ανόρθωση της παιδείας, με το ζωντανό πνεύμα της λαϊκής παράδοσης. Χτύπησε τους γραμματοσοφιστές, τους τοκογλύφους και τους δημαγωγούς. Παρουσιάζεται πατριώτης με τα μάτια της ψυχής του γυρισμένα σε ένδοξες εποχές και κλαίει την παρακμή του ιδανικού της Μεγάλης Ιδέας στις ψυχές των συγχρόνων του. Επίσης μιλάει με πόνο για τη λαϊκή ζωή και για το σεβασμό του προς τους ταπεινούς και καταφρονεμένους. Με την ιδιότυπη γλώσσα του, που με τη συνεχή της εξέλιξη έφτασε στον ατόφιο δημοτικό λόγο, παρ' όλη την αντίθεσή του στον ακραίο ψυχαρισμό, παρουσίασε μια θρησκευτικότητα βασισμένη στις αρχές των πρώτων Χριστιανών. Υποστήριξε από τη μια πλευρά την πνευματική αναγέννηση, ενώ από την άλλη, στενά δεμένος με την παράδοση, προσπάθησε να την ανασύρει στη ζωή. Μακριά από τους λογίους, τους δημοσιογράφους και την κοινωνία της εποχής του, ζήτησε στα γραφικά ξωκκλησάκια, στους απλούς κι αδιάφθορους ανθρώπους του λαού, στη φύση, στη μοναξιά και τη σιωπή, στην ψυχική και πνευματική απομόνωση, να απαλύνει την απαισιοδοξία του για τη ζωή, για το *«μάταιον, το συνθηματικόν και αγοραίον πάσης ανθρώπινης αξίας»*.

Νὰ πῶς ἀντιλαμβάνεται «το ορθόδοξο βίωμα» ο Παπαδιαμάντης: «Καὶ ὁ ἀπλοῦς οὔτος στολισμὸς παρεῖχε μεγάλην χάριν, μεμειγμένην μὲ ἄρρητον τρυφερὸν θέλγητρον, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, ν' ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρόν του, καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλούσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειὰν μὲ παρειὰν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου καὶ ὑπερηγαπημένου Βρέφους της,

Καὶ πάλι κίνησα νὰ ῥθῶ, Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου,

νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,

ὁποῦ μὲ πόθο ἀχόρταγο τὰ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου.

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς θὰ εὔρισκε μεγάλην γλύκαν καὶ παρηγορίαν ἀπὸ τὰς πίκρες τοῦ κόσμου εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενιχρὰν κανδήλαν καίουσαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ωραίαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφημένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλαῖν... Ἡ ωραία μικρὰ εἰκὼν, μὲ τὸ ὠχρὸν πρόσωπον τῆς Παναγίας, ἐνούμενον κατὰ παρειὰν μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευτοῦ Βρέφους της, εἶχεν ἄφατον γλυκύτητα, καὶ ἦτο καλλίστη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης, ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος καρποῦ, εὐθύς μὲ τὰς ὠδίνας τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας. Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ

προσήλωσιν» (ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ)

Να τώρα τί είπαν οι άνθρωποι των γραμμάτων για τον Παπαδιαμάντη:

Ο Οδυσσέας Ελύτης στο βιβλίο του «Η μαγεία του Παπαδιαμάντη» γράφει: : «... η ποιητική νοημοσύνη του Παπαδιαμάντη διατρέχει τις σελίδες του, συνεγείρει και μαγνητίζει τις λέξεις, τις υποχρεώνει να συναντηθούν σε μια φράση, όπως ο αέρας τα λουλούδια σ' έναν αγρό...».

Ο Γιώργος Κοτζιούλας έγραψε: «ο μόνος μας μεγάλος συγγραφέας, που βγήκε από το λαό κι αφιερώθηκε σ' αυτόν».

Ο Ζαν Μορεάς, θαυμαστής του Παπαδιαμάντη, χαρακτήρισε «το Μοιρολόγι της φώκιας» αριστούργημα της παγκόσμιας φιλολογίας.

Ο Γιώργος Σεφέρης, στο δοκίμιό του για τον Μακρυγιάννη έγραψε: «Ο Μακρυγιάννης είναι ο πιο σημαντικός πεζογράφος της νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας, αν όχι ο πιο μεγάλος, γιατί έχουμε τον Παπαδιαμάντη».

Ο Γιώργος Βαλέτας μιλώντας για το έργο του Παπαδιαμάντη έλεγε: «... ο Παπαδιαμάντης ανεβάζει και καταξιώνει στην περιοχή της τέχνης την ψυχή του λαού, το βαθύτερο δράμα του, τις βαθύτερες αξίες του τόπου του, ηθικές, φυσικές και κοινωνικές».

Ο Γρηγόριος Ξενόπουλος έγραψε: «ο Παπαδιαμάντης δεν εφεύστηκε ποτέ, η ψυχή του είναι καθαυτό η ρωμείκη λαϊκή ψυχή».

Ο Φώτος Πολίτης σε ένα άρθρο του έγραψε: «Έλλην γνήσιος καί συγγραφεύς ισχυρός εχάρισε σελίδας εξόχου αγνότητος και ηθικής ρώμης. Μόνο ο Παπαδιαμάντης κι ο Σολωμός μας έδωσαν έργα με συνολική σύλληψη ζωής, λυτρωμένα από το τυχαίο και το επεισοδιακό».

Ο Κωστής Παλαμάς λέει: «ένα περιβόλι είναι ο κόσμος πού μας παρουσιάζει στις ιστορίες του... Παντού τα συγκεκριμένα και τα χειροπιαστά, ζωγραφιές των πραγμάτων, όχι άρθρα... Πρόσωπα, όχι δόγματα. Εικόνες, όχι φράσεις. Κουβέντες, όχι κηρύγματα, διηγήματα, όχι αγορεύσεις».

Θα πρέπει να είμαστε πολύ ευτυχισμένοι που έχουμε έναν τέτοιο συγγραφέα και έναν τέτοιο άνθρωπο στα ελληνικά γράμματα.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

<https://bit.ly/3JS1oiG>